

Vård och omsorgsförvaltningen
Christina Becker
Epost: christina.becker@vasteras.se

Kopia till

Äldrenämnden

Utformning av innehåll under det beslutade hemtjänstbesöket

Förslag till beslut

Äldrenämnden beslutar att förtydliga för hemtjänstkunden att han eller hon har frihet att välja insatser inom sitt biståndsbeslut.

Ärendebeskrivning

I april 2019 beslutade äldrenämnden att uppdra till förvaltningen att se över möjligheterna att i riktlinjen för biståndsbedömning återkomma med förslag som ger hemtjänstkunden tillsammans med hemtjänstutföraren frihet att besluta om innehållet vid det beslutade hemtjänstbesöket.

Flera beredningar har hållits i ärendet då dialog har förts om hur flexibiliteten kan tydliggöras. Förvaltningen lämnade i mars 2020 förslag på möjliga sätt att utöka brukarinflytandet med bibehållen rättssäkerhet, där flertalet var volym- och kostnadsdrivande. Ärendet pausades bland annat med anledning av pandemin.

Vid nämndens arbetsutskott och sammanträde i januari 2022 redogjorde förvaltningen för alla de konsekvenser det får med en valfrihet som ligger utanför kundens biståndsbeslut. Nämnden uttalade då att man ville se en valfrihet inom kategorin Service och inom kundens biståndsbeslut. Vid nämndens sammanträde i mars, uttryckte nämnden att man ville att promenad skulle vara valbart.

Hemtjänst är indelat i två kategorier: service och personlig omvårdnad och återfinns i förarbetena till Socialtjänstlagen. Promenad tillhör kategorin personlig omvårdnad. Enligt äldrenämndens riktlinjer finns insatsen Aktivitet och det är inom den insatsen som Promenad kan sägas återfinnas. Vad som görs inom Aktivitet kommer kunden och hemtjänstutföraren överens om i kundens genomförandeplan. Några av nämndens kravställningar i förfrågningsunderlaget för LOV – hemvård gäller just genomförandeplan, där kravet är att planen ska upprättas inom två veckor efter påbörjade insatser och uppdateras minst årligen.

Förvaltningens bedömning är att kundens valfrihet inte ska röra någon annan insats än bland dem som kunden är beviljad. Det ligger i sakens natur att en person som är beviljad en insats för att få sina behov tillgodosedda och för att i lagens mening uppnå en skälig levnadsnivå, inte kan välja någon annan insats i stället. Förvaltningens bedömning är att äldrenämnden inte ska bryta ut insatsen Aktivitet ur kategorin Personlig omvårdnad och flytta den till

kategorin Service. Det följer inte nationellt vedertagna kategorier som återfinns i förarbetena till Socialtjänstlagen. Om kunden upprepade gånger väljer bort en insats till förmån för en annan, kan kunden inte sägas ha behov av bistånd från nämnden. Eller att behovet kan tillgodoses på annat sätt.

I det dagliga mötet mellan kund och utförare händer sannolikt redan idag att något annat görs i stället för det inplanerade- och den flexibiliteten ska finnas dokumenterad i kundens genomförandeplan.

Vård- och omsorgsförvaltningen har till äldrenämnden lämnat följande förslag till beslut:

Äldrenämnden beslutar att förtydliga för hemtjänstkunden att han eller hon har frihet att välja insatser inom sitt biståndsbeslut.

Utformning av innehåll under det beslutade hemtjänstbesöket

Innehållsförteckning

1. Ärendebeskrivning	3
2. Socialtjänstlagen	3
2.1. Dokumentation i alla led	4
2.2. Definition hemtjänst och genomförandeplan	4
2.3. Insatskategorier	5
3. Förvaltningens bedömning	5

1. Ärendebeskrivning

I april 2019 beslutade äldrenämnden att uppdra till förvaltningen att se över möjligheterna att i riktlinjen (för biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen inom äldrenämndens verksamhetsområde) återkomma med förslag som ger hemtjänstkunden tillsammans med hemtjänstutföraren frihet att besluta om innehållet vid det beslutade hemtjänstbesöket.

Flera beredningar har hållits i ärendet då dialog har förts om hur flexibiliteten kan tydliggöras. Förvaltningen lämnade i mars 2020 förslag på möjliga sätt att utöka brukarinflytandet. Essensen i förslagen var att på olika sätt öka den beställda tiden och att utökad tid skulle medge en ökad flexibilitet, men med bibehållen rättsäkerhet. Ärendet kom att pausas dels med anledning av pandemin, dels att det fanns skäl att invänta resultaten av projektet Förstärkt hemvård som också pausades på grund av pandemin.

Vid nämndens arbetsutskott och sammanträde i januari 2022 redogjorde förvaltningen för de konsekvenser som en valfrihet utanför kundens biståndsbeslut kan medföra. Nämnden uttalade då att man ville se en valfrihet inom service och inom kundens biståndsbeslut. Vid nämndens sammanträde i mars, uttryckte nämnden att man ville att promenad skulle vara valbart.

Kund, enskild och brukare används synonymt i ärendet.

2. Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagens 4:e kapitel, 1 § säger att ”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning [...] och för sin livsföring i övrigt. [...] Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.”

I Socialstyrelsens meddelandeblad (Nr 4/2013Februari 2013) refereras till förarbetena till den tidigare socialtjänstlagen när det gäller hemtjänstens uppdelning i kategorier. Enligt förarbetena delas hemtjänstens uppgifter upp i två kategorier, en med inriktning mot uppgifter av servicekaraktär och en mot personlig omvårdnad.¹ Med serviceuppgifter avses bland annat praktisk hjälp

---

¹ Prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2001/01:149 s. 23.

med hemmets skötsel – städning och tvätt – och hjälp med inköp, ärenden på post och bank och med tillredning av måltider eller distribution av färdiglagad mat. Med personlig omvårdnad avses de insatser som därutöver behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Det kan handla om hjälp för att kunna äta och dricka, klä sig och förflytta sig, sköta personlig hygien och i övrigt insatser för att bryta isolering och för att känna trygghet och säkerhet i det egna hemmet.²

2.1. Dokumentation i alla led

Handläggningen och genomförandet ska enligt föreskrift om dokumentation i verksamhet (SOSFS 2014:5) dokumenteras, det ska ske fortlöpande och beviljade insatser ska följas upp, både av biståndshandläggaren och av utföraren.

Kraven på dokumentation har flera syften, bl.a. för uppföljning och arbetsplanering (genomförande). Det måste gå att följa vad som faktiskt har hänt och görs i förhållande till ansökan, behov, beslutade insatser och genomförande.

Det är viktigt att dokumentationen görs i alla led, så att nämnden kan säkerställa att kundens behov blir tillgodosedda genom det bistånd/insatser som nämnden har beslutat om och betalar för.

2.2. Definition hemtjänst och genomförandeplan

Definitionen på *hemtjänst* enligt Socialstyrelsens termbank är "bistånd i form av service och personlig omvårdnad i den enskildes bostad eller motsvarande".

Genomförandeplan definieras i Socialstyrelsens föreskrifter som "vård- och omsorgsplan som beskriver hur en beslutad insats ska genomföras för en enskild"³

Kundens delaktighet (ofta kallat brukarinflytande) syftar till att möjliggöra för kunden att vara delaktig i utformandet av sina insatser. Det som kund och utförare kommer överens om, ska dokumenteras i kundens genomförandeplan.

Enligt nämndens krav i förfrågningsunderlaget för hemvården LOV - Hemvård (ÄN 2018/00138-8.1.3) ska genomförandeplanen upprättas tillsammans mellan kund och utförare inom två veckor efter att insatserna har påbörjats. Planen ska i

---

² Prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2000/01:149 s. 23.

³ SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

övrigt följa de lagkrav som finns. Uppföljning av genomförandeplanen ska ske kontinuerligt, men minst årligen.

2.3. Insatskategorier

Hemtjänst är indelad i två kategorier: service och personlig omvårdnad och återfinns i förarbetena till Socialtjänstlagen. Promenad tillhör kategorin personlig omvårdnad. Enligt äldrenämndens riktlinjer finns insatsen Aktivitet och det är inom den insatsen som Promenad kan sägas återfinnas.

Med beviljad Aktivitet kan kunden exempelvis välja att sitta och samtala med sin hemtjänst, ta en promenad eller spela kort en stund. Vad som görs inom Aktivitet kommer kunden och hemtjänsten överens om i kundens genomförandeplan och/eller i de kontakter som naturligt förs mellan kund och utförare. Om en enskild inte själv eller på annat sätt kan tillgodose sitt behov av exempelvis promenad, kan han eller hon ansöka om bistånd från nämnden.

3. Förvaltningens bedömning

Om äldrenämnden skulle besluta om generösare riktlinjer i den meningen att valfriheten är utöver kundens biståndsbeslut, riskerar det att sätta rättssäkerheten ur spel. Om äldrenämnden skulle besluta om ökade tidsramar i hemtjänsten, skulle det medföra ökade volymer- och kostnader och ytterligare öka underskottet för hemvården. Kommande budgetar ger kompensation för demografisk utveckling, men inte för annat som ökar volymer och kostnader.

En valfrihet utöver kundens biståndsbeslut ställer stora krav på utföraren att förmå kunden att ta emot beviljad insats, samt att dokumentera att något annat har utförts än det planerade. Om kunden upprepade gånger väljer bort en insats till förmån för en annan, kan kunden inte sägas ha behov av bistånd från nämnden. Eller att behovet kan tillgodoses på annat sätt. Det skulle visas vid biståndshandläggarnas regelbundna uppföljningar av biståndsbesluten. Biståndet kan då dras tillbaka. Det finns även en risk att nämnden använder skattemedel för att finansiera utförda insatser som kunden inte har ett behov av i lagstiftarens mening.

Förvaltningens bedömning är att kundens valfrihet inte ska röra någon annan insats än bland dem som kunden är beviljad. Det ligger i sakens natur att en person som är beviljad en insats för att få sina behov tillgodosedda och för att i lagens mening uppnå en skälig levnadsnivå, inte kan välja någon annan insats i stället.

Slutligen är förvaltningens bedömning att äldrenämnden inte ska bryta ut insatsen Aktivitet ur kategorin Personlig omvårdnad och flytta den till kategorin Service. Det följer inte den vedertagna kategoriseringen av hemtjänstinsatser som framgår av förarbetena till Socialtjänstlagen. I det dagliga mötet mellan kund och utförare händer sannolikt redan idag att något annat görs i stället för det inplanerade- och den flexibiliteten ska finnas dokumenterad i kundens genomförandeplan.

Vård- och omsorgsförvaltningens förslag till beslut:

Äldrenämnden beslutar att förtydliga för hemtjänstkunden att han eller hon har frihet att välja insatser inom sitt biståndsbeslut.